विवेश मञ्चान्तरराजमार्गं
पतिंवरा क्लृप्तविवाहवेषा ॥")
खड्गकोषः। परिच्छदः। इति मेदिनी। रे। २८० ॥

परिवाहः, पुं, (पर्य्यह्यते तृणादिकं येन। परि+वह्+घञ्।) परीवाहः। जलोच्छ्वासः। इत्यमरटीकायां रमानाथः॥ (यथा, रघुः। ८।७४।
"स विवेश पुरीं तया विना
क्षणदापायशशाङ्कदर्शनः।
परिवाहमिवावलोकयन्
स्वशुचः पौरवधूमुखाश्रुषु ॥")

परिविण्णः, पुं, (परि+विद्+क्तः।) परिवित्तिः। यथा, उद्वाहतत्त्वे।
"ज्येष्ठेऽनिर्विष्टे कनीयान् निर्व्विषन् परिवेत्ता भवति परिविन्नो ज्येष्ठः परिवेदनीया कन्या परिदायी दाता परिकर्त्ता याजकः ते सर्व्वे पतिताः॥"

परिवित्तिः, पुं, (परिवर्ज्जनं विन्दति लभते इति। परि+विद्+क्तिच्।) परिवेत्तृज्येष्ठः। कृतविवाहस्यानूढ़ज्येष्ठभ्राता। इत्यमरः।२।७।५६॥ (यथा, मनुः। ३। १७१।
"दाराग्निहोत्रसंयोगं कुरुते योऽग्रजे स्थिते।
परिवेत्ता स विज्ञेयः परिवित्तिस्तु पूर्व्वजः॥")

परिविन्दन्, [त्] पुं, (परित्यज्य ज्येष्ठं भ्रातरं विन्दति अग्न्याधानभार्य्यादिकं लभते इति। विद्+शतृ।) परिवेदनकर्त्ता। यथा,—
"देशान्तरस्थक्लीवैकवृषणानसहोदरान्।
वेश्याभिसक्तपतितशूद्रतुल्यातिरोगिणः॥
जड़मूकान्ध्रवधिरकुब्जवामनकुष्ठकान्।
अतिवृद्धानभार्य्यांश्च कृषिसक्तान् नृपस्य च॥
धनवृद्धिप्रसक्तांश्च कामतः कारिणस्तथा।
कुलटोन्मत्तचौरांश्च परिविन्दन् न दुष्यति॥"
इत्युद्वाहतत्त्वे छन्दोगपरिशिष्टम्॥

परिविष्णु, क्ली, सर्व्वतो विष्णुः। विष्णुं विष्णुं परि इत्यव्ययीभावसमासे दुर्गादासः॥

परिवृंहितं, त्रि, वृहिधातोः कर्म्मणि क्तः। (ततः परितो वृंहितमिति।) सर्व्वतोभावेन दीप्तिविशिष्टम्। सर्व्वतोभावेन करिगर्ज्जितम्। सर्व्वतोभावेन वृद्धिविशिष्टम्। सर्व्वतोभावेन ध्वनिविशिष्टम्॥

परिवृढ़ः, त्रि, (परिसर्व्वतोभावेन वृंहति वर्द्धते इति। वृहि वृद्धौ+कर्त्तरि क्तः। निपातनात् हकारलोपो निष्ठातस्य ढ़त्वञ्च।) अधिपः। प्रभुः। इत्यमरः। ३। १। ११॥
(यथा, राजतरङ्गिण्याम्। ३। २८२।
"जगत्परिवृढ़ः प्रौढ़प्रीतिस्तं स फलार्थिनम्।
कृत्वा प्रादुष्कृतवपुस्ततो भूयोऽप्यभाषत॥")

परिवृतः, त्रि, (परिसर्व्वतोभावेन वृतः।) आवृतः। वेष्टितः। यथा,—
"व्यवहारान् नृपः पश्येत् सभ्यैः परिवृतोऽन्वहम्।"
इति मिताक्षरा॥

परिवृत्तिः, पुं, (परिवर्ज्जने वर्त्तते इति। परि+वृत्+क्तिच्।) परिवित्तिः। इति हेमचन्द्रः। (परि+वृत्+भावे क्तिन्। परिवर्त्तनम्। यथा, महाभारते। १४। १८। २६।
"तस्य कालपरीमाणमकरोत् स पितामहः।
भूतेषु परिवृत्तिञ्च पुनरावृत्तिमेव च॥"
अर्थालङ्कारविशेषः। यथा, साहित्यदर्पणे। १०। १०५।
"परिवृत्तिर्विनिमयः समन्यूनाधिकैर्भवेत्॥"
क्रमेणोदाहरणं यथा,—
"दत्त्वा कटाक्षमेणाक्षी जग्राह हृदयं मम।
मया तु हृदयं दत्त्वा गृहीतो मदनज्वरः॥"
अत्र प्रथमेऽर्द्धे समेन द्वितीयेऽर्द्धे न्यूनेन॥)

परिवृहितं, त्रि, सर्व्वतोभावेन वृद्धिविशिष्टम्। सर्व्वतोभावेनोद्यमविशिष्टम्। इति वृहधातोः कर्म्मणि क्तप्रत्ययनिष्पन्नम्॥

परिवेत्ता, [ऋ] पुं, (परित्यज्य ज्येष्ठं भ्रातरं विन्दति भार्य्यामग्न्यादिकं वा लभते इति। विद लाभे+"ण्वुल्तृचौ।" ३। १। १३३। इति तृच्।) अनूढ़ज्येष्ठे कृतविवाहकनिष्ठः। इत्युद्वाहतत्त्वम्॥ (यथा, मनुः। ३। १७१।
"दाराग्निहोत्रसंयोगं कुरुते योऽग्रजे स्थिते।
परिवेत्ता स विज्ञेयः परिवृत्तिस्तु पूर्व्वजः॥")

परिवेदनं, क्ली, (परि+विद्+ल्युट्।) विवाहः। अग्न्याधानम्। यथा,—
"क्लीवे देशान्तरगते पतिते भिक्षुकेऽपि वा।
योगशास्त्राभियुक्ते च न दोषः परिवेदने॥"
इत्युद्वाहतत्त्वे शातातपः॥
सर्व्वतोभावेन ज्ञानम्। (यथा, महाभारते। १४। १६। १२।
"स हि धर्म्मः सुपर्य्याप्तो ब्रह्मणः परिवेदने।
न शक्यं तन्मया भूयस्तथा वक्तुमशेषतः॥")
सर्व्वतोभावेन विचारणम्। सर्व्वतोभावेन विद्यमानत्वम्। सर्व्वतोभावेन लाभः॥

परिवेदिनी, स्त्री, (परिवेदोऽस्त्यस्यामिति। इनि ङीप् च।) परिवेत्तुः स्त्री। इति हेमचन्द्रः॥

परिवेदनीया, स्त्री, (परिविद्यते या। परि+विद् अनीयर्।) अनूढ़ज्येष्ठे तत्कनिष्ठेन विवाहिता कन्या। अस्य प्रमाणं परिदायिशब्दे द्रष्टव्यम्॥

परिवेशः, पुं, (परितो विशतीति। परि+विश्+घञ्।) वेष्टनम्। परिधिः। इति मेदिनी। शे।३७॥
"वातेन मण्डलीभूताः सूर्य्याचन्द्रमसोः कराः।
मालाभा व्योम्नि तनुते परिवेशः प्रकीर्त्तितः॥"
इति भरतधृतसाहसाङ्कः॥

परिवेषः, पुं, (परितो विष्यते व्याप्यतेऽनेन। विषिरौ व्यापने+घञ्।) परिवृतिः। परिधिः। (वृहत्संहितायाम् ३४ अध्याये तल्लक्षणादिकमुक्तम्। तद्यथा,—
"सम्मूर्च्छिता रवीन्द्वोः किरणाः पवनेन मण्डलीभूताः।
नानावर्णाकृतयस्तन्वभ्रे व्योम्नि परिवेषाः॥
ते रक्तनीलपाण्डुरकापोताभ्राभशबलहरिशुक्लाः।
इन्द्रयमवरुणनिर्ऋतिश्वसनेशपितामहाग्निकृताः॥
धनदः करोति मेचकमन्योऽन्यगुणाश्रयेण चाप्यन्ये।
प्रविलीयते मुहुर्मुहुरल्पफलः सोपि वायुकृतः॥
चाषशिखिरजततैलक्षीरजलाभः स्वकालसम्भूतः।
अविकलवृत्तः स्निग्धः परिवेषः शिवसुभिक्षकरः॥
सकलगगनानुचारी नैकाभः क्षतजसन्निभो रूक्षः।
असकलशकटशरासनशृङ्गाटकवत्स्थितः पापः॥
शिखिगलसमेऽतिवर्षं बहुवर्णे नृपवधो भयं धूम्रे।
हरिचापनिभे युद्धान्यशोककुसुमप्रभे चापि॥
वर्णेनैकेन यदा बहुलः स्निग्धः क्षुराभ्रकाकीर्णः।
स्वर्त्तौ सद्यो वर्षं करोति पीतश्च दीप्तार्कः॥
दीप्तविहङ्गमृगरुतः कलुषः सन्ध्यात्रयोत्थितोऽतिमहान्।
भयकृत्तड़िदुल्काद्यैर्हतो नृपं हन्ति शस्त्रेण॥
प्रतिदिनमर्कहिमांश्वोरहर्निशं रक्तयोर्नरेन्द्रवधः।
परिविष्टयोरभीक्ष्णं लग्नास्तनभःस्थयोस्तद्वत्॥
सेनापतेर्भयकरो द्विमण्डलो नातिशस्त्रकोपकरः।
त्रिप्रभृतिशस्त्रकोपं युवराजभयं नगररोधम्॥
वृष्टिस्त्र्यहेन मासेन विग्रहो वा ग्रहेन्दुभनिरोधे।
होराजन्माधिपयोर्जन्मर्क्षे वाशुभो राज्ञः॥
परिवेषमण्डलगतो रवितनयः क्षुद्रधान्यनाशकरः।
जनयति च वातवृष्टिं स्थावरकृषिकृन्निहन्ता च॥
भौमे कुमारबलपतिसैन्यानां विद्रवोऽग्निशस्त्रभयम्।
जीवे परिवेषगते पुरोहितामात्यनृपपीड़ा॥
मन्त्रिस्थावरलेखकपरिवृद्धिश्चन्द्रजे सुवृष्टिश्च।
शुक्रे यायिक्षत्त्रियराज्ञां पीड़ा प्रियं चान्नम्॥
क्षुदनलमृत्युनराधिपशस्त्रेभ्यो जायते भयं केतौ।
परिविष्टे गर्भभयं राहौ व्याधिर्नृपभयञ्च॥
युद्धानि विजानीयात् परिवेषाभ्यन्तरे द्वयोर्ग्रहयोः।
दिवसकृतः शशिनो वा क्षुदवृष्टिभयं त्रिषु प्रोक्तम्।
याति चतुर्षु नरेन्द्रः सामात्यपुरोहितो वशं मृत्योः।
प्रलयमिव विद्धि जगतः पञ्चादिषु मण्डलस्थेषु॥
ताराग्रहस्य कुर्य्यात् पृथगेव समुत्थितो नरेन्द्रवधम्।
नक्षत्राणामथवा यदि केतोर्नोदयो भवति॥
विप्रक्षत्त्रियविट्शूद्रहा भवेत् प्रतिपदादिषु क्रमशः।
श्रेणीपुरकोशानां पञ्चम्यादिष्वशुभकारी॥
युवराजस्याष्टम्यां परतस्त्रिषु पार्थिवस्य दोषकरः।
पुररोधो द्वादश्यां सैन्यक्षोभस्त्रयोदश्याम्॥
नरपतिपत्नीपीड़ां परिवेषोऽभ्युत्थितश्चतुर्द्दश्याम्।